

GASNAĆ (54) *vb impf*

gasnać (51), **gaść** (1) gasnać *a.* gaść (2); gaść *RybGęśli*.

a jasne.

inf gasnać (2). ◇ *praes* 3 *sg* gaśnie (35). ◇ 1 *pl* gaśni(e)m (1). ◇ 3 *pl* gasną (11). ◇ *praet* 3 *sg* *f* gasła (1). ◇ *fut* 3 *sg* *m* gaść będzie (1). ◇ *imp* 2 *sg* gaśni (1). ◇ 3 *sg* niechaj gaśnie (1). ◇ *con* 3 *pl* *subst* by gasły (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (dwa z tych samych przykładów) – XVIII w.

1. *Przestawać się palić, płonąć, świecić; exstingui, interstingui, stingui Cn (53)* : A gdy będzie dzierzan nad ogniem płomieniem gorącym, tedy dla nie^{go} płomień gaśnie. *FalZioł* IV 59d; niżby [...] miał pość do piekła wogień nieugafzony gdzie robák ich nieümierá i ogieñ niegaśnie [*ignis non extinguitur*] *MurzNT Mar* 9/43 [*idem* (5)] *Mar* 9/45, 47; *Leop Mar* 9/43, 45, 47; Gdy niemáfz drew gáśnie ogieñ *BudBib Prov* 26/20; *GrabowSet* F3; *WujNT Matth* 25/8, *Mar* 9/43[44], 45[46], 47[48].

gasnać od czego (1): dziwney ieft włońności [*wapno*] á to iż infze rzeczy od wody gańną, á wapno więczy gore kiedy wodą będzie zmaczano *FalZioł* III 36d.

gasnać w czym (2): Szkocia [...] ma złotho/ írebro/ żywe írebro/ żelázo mofíac/ gágátki ktore w wodzie goráią á w oleiu gáńną. *BielKron* 277; Kładą drudzy knoty zápalone/ y zoftáwi tám ieden/ drugi íobie bierze/ ále tho omyla/ bo w wilkości gáśnie. *BielSpr* 63.

W charakterystycznych połączeniach: gaśnie lampa, ogieñ (11), płomieñ.

W przen (3) : mufiáłyby/ gáńnac/ wielkie ognie/ ktore fię palą vftáwicznie brzuchowi Bogu wáfzemu/ wkuchniach wáfzych. *KrowObr* 77; Tylo ífkierki/ [...] cnot dobrych dáie nam náturá: ktore iefli fię nie poddymáią/ gáńną *SkarKaz* 420b; *SiebRozmyśl* [M]v.

Przen (17) :

a) Przestawać istnieć, zanikać, słabnąć (10) : Lecz się ná tym omylił/ zwodnik widzim iáńnie Bo ten Bábilon iego/ y z náuką gaśnie. *GrzegŚm ktv*; Prácowálem krzyczác/ przeto omieniáło/ Gárdło me: á dufzy mieśce nie zoftáło [...]/ A práwie iey gáśnie władza oštáteczna. *GrabowSet* O4, H2; *LatHar* 643; gdy iuz w náfzey Polfzche iáko nowe ítroie/ ták nowe wiáry láme przez się gáńną. *PowodPr* 46.

gasnać w kim (2): PRzyfzliłmy ná ty niezczéłne a ínadz iuz oštáteczne czáfy/ ktorych y miłość w ludziach gáśnie/ y Wiará vftawa *KuczbKat* a2; *SkarŻyw* 516.

W przeciwstawieniach: »gasnać ... krzewić się, wznieć« (2): wiará prawdziwa/ ktorą był Bog [...] tu v nas w Sarmácii niedawno wzniećił/ y od zabobonow Antychriftowych niepomálu oczyścił/ záś znowu gáśnie. *BudNT przedm* a3v; y iuzefmy do tych czáfow przyfzli/ w ktore [...] miłość Boza írodze gáńnac/ á niepráwość rozliczna rozmáicie fię krzewić miáła *LatHar* +6.

W charakterystycznych połączeniach: gaśnie miłość (3), myśl, wiara, władza.

Szereg: »ginąć i gasnać« (1): y oná ífzczyrość we wáfztych rzeczach [...] ginie zá tym/ y gáńnie nie bez ochyzdy temu/ ktho iá tłumi. *GórnDworz* E8v.

b) Tracić na wartości w porównaniu z czym [przy czym] (1) : Perły/ á złoto/ y drogie kámięnie/ Vbior téy zacnéy páńny/ y odzienie: Ale przy twarzy gáńnie vbior złoty *KochPs* 68.

c) Tracić zapal [w czym] (1) : Iedno wwierze nye niegáńny *RejKup* Iv.

d) *Tracić siły żywotne; umierać* (5) : gálną we mnie siły/ Oczy y ty śwíátło łtráciły. *KochPs* 56; Na mię płáč gościnnym právem przyłzedł/ bo tu iásnie Zacny Pòétá gásnie. *KlonŻal Cv*; To iuż włkok gásniem Pánie/ chodząc vmieramy *GrabowSet Ev, E4v, Ov*.

a. *O słońcu, zorzy itp.: ciemnieć, tracić blask; zachodzić* (17) : Kożę tedy ogništą/ y iéy drobne plemię [...] pod źiemię Kozorożec podáie. inłzé człónki iego Gálną na piérwłzym włchodzie Strzelcá wyciąglégo. *KochPhaen* 23, 14, 20, 22; Póki Słóńce w śwíát świeci/ á Miešiac gásć będzie/ Znáć Afrowe gry będa *RybGęšli B3*.

W przeciwstawieniach: »gasnąć ... wschodzić (a. wschadzać) (2), (rano) wstawać (2), gorzeć jaśnie, świecić« (6) : Lubo wftáiąc gore iálnie/ Lubo pádnąc Słóńce gálnie *KochTr* 17; Gdzie wieczór łóńce gásnie/ gdzie włchodzi poránu/ Włzyłcy niechay łye kłániáią pánu. *KochPs* 45; włzyłtki źiemłkie kráie Nákłóńcie vřzu: y kędy dzień wftáie/ Y kędy gásnie *KochPs* 72; Ze téyże nocy gálnie [*Kłęczeń*] y zás teyże włchadza. *KochPhaen* 21; Gdzie [!] zorze gálną/ y gdzie ráno wftáią/ O twych przewáżnych łprávách iuż łłycháią *GrochKal* 23; Chočia świeci iásnie Słóńce/ v złego Woytá y w południe gásnie. *KlonWor* 80.

Frazy: »słóńce gaśnie« (4): Iáko cién pochylony/ gdy łóńce gálnie/ Ták y iá nielzczeńliwy niłzczeń włálnie. *KochPs* 169, 45; *KochTr* 17; *KlonWor* 80.

»gaśnie zorza (a. zorze)« [*szyk zmienny*] (4): dnia ani śwíátłá żadnego v nich [*Lapanów*] nie máłz iedno noc przez cále trzy miełące wftáwicznie tylko czáfu godziny południá ták łię trochę ciemności obiásni/ iáko v nas nád łwítáním álbo kiedy zorzá gálną. *BielKron* 295; Chwałcie páná prze dobroć iego niewymowną/ [...] A wy Więc naprzod/ coście z rąk wyłwobodzeni Nieprzyácielłkich/ y zgromádzeni/ Iedni z tąd/ kędy łóńce wyłtępuie z morzá: Drudzy/ gdzie gásnie wieczorna zorzá. *KochPs* 164; *KochFr* 56; *GrochKal* 23.

W przen (2) : Ale tám iuż ná gorze śwíátłóść nielkończona/ Ktorey ták s Páńłkiey woley/ ielł rzecz przyrodzona/ Ił łie nigdy nie mieni/ y nigdy nie gásnie/ Iedno iuż ták na wieki závždy łwieci iálnie. *RejWiz* 154; *RejPos* 337v.

2. *Lasować się (o wapnie)* (1) : yłz yako oleyem drzeuo pomazane gore a uapno oleyem polane gałznye, tak ymyá marya przełz połłufzne łercze {y} łprauyedlyue wzyuanye {marya} zapala bozą myłólez *PatKaz III* 127.

Formacje współrdzenne cf GASIĆ.

Cf GASNAĆY